

**ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ
ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХОРЕОГРАФІЇ
НА ЗАНЯТТЯХ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ**

Анотація. У статті розглядається проблема формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії шляхом використання творчих завдань в процесі вивчення народно-сценічного танцю. Творчі завдання аналізуються як специфічна форма подачі навчального матеріалу, основною метою якої є створення творчої ситуації, що вимагає активного опрацювання. Народно-сценічний танець виступає основним засобом формування творчого потенціалу студента-хореографа, а творчі завдання своєрідним каталізатором прояву його творчих можливостей. Запропоновані значні для даного процесу їх види та форми, які найефективніше впливатимуть на планомірне формування основних складових творчого потенціалу майбутнього педагога-хореографа.

Ключові слова: майбутній вчитель хореографії, народно-сценічний танець, творчий потенціал, творчі завдання.

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТВОРЧЕСКИХ ЗАДАНИЙ В ПРОЦЕССЕ
ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА
БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ХОРЕОГРАФИИ
НА ЗАНЯТИЯХ НАРОДНО-СЦЕНИЧЕСКОГО ТАНЦА**

Аннотация. В статье рассматривается проблема формирования творческого потенциала будущего учителя хореографии путем использования творческих заданий в процессе изучения народно-сценического танца. Творческие задания анализируются как специфическая форма подачи учебного материала, основной целью которой является создание творческой ситуации, требующей активной обработки. Народно-сценический танец выступает основным средством формирования творческого потенциала студента-хореографа, а творческие задания своеобразным катализатором проявления его творческих возможностей. Предложенные значительные для данного процесса их виды и формы, которые наиболее эффективно будут влиять на планомерное формирование основных составляющих творческого потенциала будущего педагога-хореографа.

Ключевые слова: будущий учитель хореографии, народно-сценический танец, творческий потенциал, творческие задания.

**USING CREATIVE TASKS IN FORMING POTENTIAL CREATIVITY OF
THE FUTURE CHOREOGRAPHY TEACHER
AT FOLK-STAGE DANCING**

***Annotation.** The article highlights the problem of forming potential creativity of the future choreography teacher with using creative tasks in learning folk-stage dancing. Creative tasks have been analyzed as specific forms of presenting learning materials the main purpose of which is modeling creative atmosphere that involves active elaboration. Folk-stage dancing is the means of forming potential creativity of a choreography student and creative tasks are a driving force of revealing his creative ability.*

The most important of them for the given purposes have been proposed which will, hopefully, influence the regular forming of the most basic parts of potential creativity of the future choreography teacher in the most efficient way.

As the research progresses, it has been found out that using creative tasks at folk-stage dancing lessons involves group, pair or individual activities of choreography students.

The group form of performing a creative task activates skills of interpersonal relationship, the ability to take into consideration interests of each member of the team and the performance in general.

The importance of working in pairs which facilitates skills of creative collaboration has been pointed out, it enables a student to check his character, to see mistakes of a partner and view his activities in a critical way. The importance of an individual creative task has been attached to an individual creative task which gives a student a chance to unveil his individuality, uniqueness, a way of thinking, ability to size up the situation, to process data correctly in his own original way.

The systematization of creative tasks characteristic of the process forming potential creativity of the future choreography teacher at folk-stage dancing lessons has been suggested. They include creative tasks with elements of a game and a competition where the main role has been given to play dancing; creative tasks with the situation modeling an opportunity to choose a certain action, which is a sign of raising awareness of it needed for a constant creative progress; creative tasks based on improvisation the essence of which is the creation of dancing fragment during the performance in the blink of an eye.

***Key words:** the future teacher of choreography, folk-stage dancing, potential creativity, creative tasks.*

Постановка проблеми. Стратегічним завданням реформування сучасної освіти в Україні сьогодні є формування творчої особистості майбутнього

педагога, його творчого потенціалу. Формування у студентської молоді переконаності творчого стилю життя, світобачення орієнтованого на творчість, – одне із найважливіших завдань і цілей педагогічної науки.

У зв'язку із даним завданням постає об'єктивна необхідність формування творчого потенціалу студентів-хореографів, які навчаються у вищих навчальних закладах України. Тому, перед педагогічною системою вищої школи актуальним є завдання пошуку ефективних засобів поєднання високої професійної підготовки та формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії.

Включення особистості студента-хореографа у професійну діяльність передбачає оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками в процесі навчально-виховного процесу. А завдяки правильній організації навчального процесу студентів-хореографів, застосовуючи ряд засобів в процесі вивчення народно-сценічного танцю, можливо сформувати особистість з високим рівнем творчого потенціалу.

Аналіз актуальних досліджень. Велика увага в психолого-педагогічних дослідженнях приділяється вивченню творчої особистості, її потенційних можливостей та здібностей (Б. Ананьєв, В. Андрєєв, Д. Богоявленська, Н. Кузьміна, М. Лазарєв, В. Моляко, М. Поташник, Н. Посталюк Е.Яковлева); різним аспектам формування творчого потенціалу майбутнього фахівця (В. Вербець, І. Драч, О. Жура, О. Овакімян, С. Олійник, О. Чаплигін, Р. Серьожнікова, Н. Устинова, С. Хмельковська, та ін.); формуванню творчого потенціалу майбутнього педагога в процесі вивчення мистецьких дисциплін (В. Воеводін, Г. Гладишев, В. Орлов, В. Лихвар, О. Музика та ін.); використанню хореографії як засобу розвитку творчої особистості (Л. Андрощук, О. Білаш, І. Герц, У. Козубаш, О. Отич, І. Поклад, О. Попик, С. Роботько, І. Спінул, І. Тригуб, С. Тригуб, П. Фриз та ін.), але проблема формування творчого потенціалу засобами народно-сценічного танцю залишилась осторонь.

Мета статті. Метою статті є ґрунтовний аналіз впливу застосування творчих завдань на процес формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії на заняттях народно-сценічного танцю.

Виклад основного матеріалу. Оскільки створення нового, оригінального є першою ознакою діяльності творчого характеру, а невимушеність, задоволення та краса передують її успішності, народно-сценічний танець являє собою потужний резерв засобів на шляху формування творчого потенціалу студента-хореографа в навчально-виховному процесі. Форми педагогічної діяльності, необхідні для формування танцювальної культури та творчого потенціалу майбутнього педагога-хореографа включають в себе як теоретичне, так і практичне навчання, основною одиницею якого є заняття.

Теоретичні заняття спрямовані, головним чином, на формування теоретичних знань, а практичні – практичних навичок з відповідних розділів дисципліни «Теорія і методика народно-сценічного танцю». При цьому, основне місце посідає формування у студентів умінь творчого вирішення навчальних завдань (побудова народно-сценічного тренажа, танцювальних комбінацій, етюдів, композицій тощо).

Таким чином, головне завдання процесу становлення творчої особистості майбутнього педагога-хореографа полягає у виявленні та вдосконаленні його творчих можливостей і перетворенні їх у стійкі параметри засобами народно-сценічного танцю.

На даному етапі нашого дослідження, вважаємо що вагому роль у формуванні творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії відіграють навчально-творчі завдання на занятті народно-сценічного танцю.

Навчально-творче завдання – це специфічна форма подачі навчального матеріалу, основною метою якої є створення творчої ситуації, що вимагає активного опрацювання, в подальшому – опанування та засвоєння знань і вмінь в процесі формування творчих можливостей студента.

Робота з творчими завданнями на заняттях народно-сценічного танцю має велике значення. Адже студент підсвідомо активізує важливі для процесу творчості психічні процеси, такі як мислення, творча уява, увага, таким чином перетворюючи одні образи в інші, засвоюючи прийоми переосмислення та аналізу умов для реалізації нових образів. Такі завдання наділяють кожного студента

можливістю видозмінювати їх результат у процесі розв'язання, відступаючи від шаблону одержувати оригінальні творчі продукти.

Використання творчих завдань на заняттях теорії та методики народно-сценічного танцю належним чином впливає на формування мотиваційної сфери майбутніх педагогів-хореографів, пробуджує потребу в творчості, в самовдосконаленні, а також стимулює самостійність і самоорганізованість, виховує відповідальність та працелюбність.

Специфічною особливістю творчих завдань є відсутність будь-яких правил, що ведуть до вирішення завдання, а також наштовхують до відомих шляхів їх вирішення. Існують лише окремі вказівки, які сприяють успішності реалізації правильного вибору.

Народно-сценічний танець у цьому відношенні є нескінченним джерелом творчості для майбутнього вчителя хореографії, яке наповнює студента не тільки професійними знаннями та вміннями, а й надає велику кількість варіантів у їх творчому втіленні.

Застосування творчих завдань на заняттях народно-сценічного танцю передбачають колективну, парну чи індивідуальну діяльність студентів-хореографів.

Колективне виконання завдань, вирішення яких передбачає залучення певної групи студентів має особливе значення. В процесі виконання колективного завдання студентами передбачено не тільки виконання певних дій на загальну користь, але і застосування своїх творчих можливостей з урахуванням прагнення до високого ідеалу.

Особливим в процесі виконання колективного творчого завдання, є те, що всі учасники залучаються до процесу планування, підготовки, виконання та аналізу даної проблеми. Така форма виконання творчого завдання активізує у студентів навички побудови ефективних міжособистісних відносин у колективі, вміння вирішувати завдання враховуючи інтереси кожного члена колективу і справи загалом. У процесі колективної творчої діяльності зростає самостійність,

ініціативність, розвивається творче мислення, формуються і актуалізуються творчі потенції кожного студента.

Важливим моментом у вирішенні творчого завдання є також робота в парі, де в процесі вирішення проблеми один із партнерів є носієм інформації, знає шляхи розв'язання завдання, і на свідомому чи підсвідомому рівні передає інформацію іншому. Важливим етапом в підготовці до такої роботи є правильний підбір педагогом студентів у пару для продуктивного виконання завдання. Це сприяє навичкам творчої співпраці, дає можливість студенту перевірити власні сили, бачити помилки партнера та критично відноситись до власної діяльності.

Чільне місце в процесі вирішення проблеми творчого завдання займає індивідуальний характер його виконання, що окрім формування творчих здібностей, творчого потенціалу, виховує самостійність, уважність, відповідальність, спроможність мислити творчо та критично. Крім того надає можливості студенту проявити свою індивідуальність, оригінальність, стиль мислення, вміння оцінити ситуацію, проаналізувати, систематизувати і обробити дані завдання власним оригінальним шляхом.

Таким чином, можемо виділити три типи творчих завдань, які на нашу думку найкраще вплинуть на формування творчого потенціалу майбутнього учителя хореографії засобами народно-сценічного танцю.

1-й тип – творчі завдання з елементами гри та змагання;

2-й тип – творчі завдання, в яких створюється ситуація з можливістю вибору певної дії;

3-й тип – творчі завдання на основі імпровізації.

Народно-сценічний танець як основний засіб формування творчого потенціалу студента-хореографа, опираючись на своє історичне минуле, а також примножений в процесі еволюції виховний та творчий характер має в своєму арсеналі достатню кількість різної форми та жанру шляхів організації творчої роботи в процесі навчально-виховного процесу.

Виконання творчого завдання з елементами гри на заняттях народно-сценічного танцю сприяють розвитку колективної творчості, формують моральні та вольові якості особистості, розвивають пам'ять, мислення, увагу.

Це, можуть бути, ігрові завдання з елементами змагання, які додають зацікавленості, мотивують до вирішення завдання. Адже, як відомо із чисельних наукових психолого-педагогічних досліджень змагання між учасниками, що виконують спільне завдання, сприяє розвитку творчих сил, підвищує активність та інтерес студентів до діяльності, а також стимулює відсталих до рівняння на успішніших студентів, що значно підвищує рівень власної та колективної результативності показників у роботі.

Дієвим засобом в процесі вирішення творчого завдання на шляху формування творчого потенціалу студента-хореографа може бути ігровий танець. Ігровий танець має сюжет і зміст, які диктуються музичною драматургією і виражені за допомогою драматургічного розвитку через взаємодію персонажів, несучих певний образ. В ігровому танці кожен грає певну роль, для виконання якої мобілізується весь життєвий та творчий досвід, наповнюючи її певними властивостями.

Яскравим прикладом ігрового танцю може бути російський хоровод «Селезень Ванюша», в основу якого покладені ігрові дії вибору нареченої. В хороводі починають танцювати дівчата, яким хочеться виглядати красивою «качечкою» перед своїм «селезнем». В першій частині хороводу дівчата ходять дуже поважно по колу. Друга ж частина будується на приплясах після кожних двох куплетів пісні. В коло входить «селезень» Ванюша і, протанцювавши певний час, виводить із кола свою обраницю. Так продовжується танець, поки всі «селезні» не розберуть із кола своїх «качечок» [7, 10].

Народна хореографічна культура багата на ігрову тематику, в основу якої покладений певний зміст, наповнений своєрідним національним колоритом, що виражає свої самі задушевні думки та почуття.

А гра як метод навчання дорослих дає можливість:

- сформувати мотивацію на навчання;

- оцінити рівень підготовленості;
- оцінити ступінь оволодіння матеріалом і перевести його з пасивного стану – знання, в активний – вміння;
- отримати учасникам власний досвід навчально-ігрової діяльності, відпрацювати вміння проектувати і організовувати навчальні ігри;
- активізувати самоосвіту;
- формувати плюралізм думок і дій, багатоваріантність мисленневих операцій, інтерес до більш ефективної побудови професійної діяльності;
- розвивати індивідуальне професійне мислення, вміння аналізувати та прогнозувати [3, 67].

Особливою умовою дієвості ігрового завдання є вміння педагога залучити студентів до участі добровільним шляхом. Важливим моментом в організації якого є постановка привабливих цілей, доступних умов та оригінального оформлення.

Народно-сценічний танець на належному рівні забезпечує наявність даних вимог як для успішного виконання завдання, так і для його кінцевого результату.

Наприклад, привабливою ціллю для виконання такого роду творчого завдання може бути відтворення історичного минулого певного народу, визначної події чи народної обрядовості і т. д. У вирішенні оригінального оформлення допоможуть яскраві та барвисті костюми, що сприяють образному перевтіленню студента, а також умовні декорації та атрибути народного вжитку для перенесення у визначену дію та створення творчої атмосфери.

Усі ці допоміжні засоби на ряду із танцювальними елементами та народною культурою, допоможуть студенту-хореографу максимально розкритися в процесі виконання такого творчого завдання.

Окрім вищезазначеного народно-сценічний танець має за мету сформувати національну свідомість майбутнього педагога, навчити любити рідну землю, свій народ, а також прищепити шанобливе ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх етносів та народів що населяють землю.

Не менш дієвою формою є завдання в яких створюється ситуація з можливістю вибору, які надають можливість в об'єктивних умовах обирати власний варіант вчинку. Такі завдання сприяють розвитку уваги, мислення, пам'яті, здатності до аналізу творчої проблеми, актуалізації накопичених знань в процесі навчання. Адже як відомо, вибір завжди обмежує і, обмежуючи, спрямовує. Спрямовуючи творчу активність особистості майбутнього педагога-хореографа, вибір її мотивує, тобто енергетично забезпечує подальші вчинки.

Визначальна умова ситуації вибору, зазначає Г. Падалка, – можливість прийняти різні рішення. Студент постає перед необхідністю вибору, правильність якого характеризується багатоваріантністю. Істотною рисою ситуації, що забезпечує їй стимулюючий вплив, професор Г. Падалка вбачає необхідність прийняття такого рішення, яке мало б для студента важливе значення (пов'язане з його навчальними планами, змістом майбутньої діяльності, досягненням результативності в підготовці до професійних дій) [4, 13-14].

На нашу думку ситуація яка вимагає певного вибору є сигналом нагального підвищення відповідальності за нього, за його зміст. І ця нагальність необхідна для постійного творчого руху, який не знає фінішу.

Студент, перебираючи безліч варіантів у процесі знаходження правильного рішення має не лише прийняти його, але й утримувати в пам'яті ті інші, від яких можливо доводилося відмовлятися.

Ми вважаємо, що вибір який приходить студенту в процесі виконання чергового творчого завдання, завжди передбачає рішучість, мужність, сміливість, що в свою чергу формує вольові якості майбутнього учителя хореографії, які мають вагомe значення в процесі формування його творчого потенціалу.

Зробивши вибір, студент створює власний продукт діяльності, пробуджує та керується власною свободою творчості. Адже вибір – шлях до творчої свободи. Свобода є важливим фактором та необхідною передумовою формування творчої особистості, яка має змогу обрати правильний варіант дії. А можливість робити

власний вибір, як відомо – це шлях до особистісного розвитку, до індивідуальної неповторності, оригінальності процесу та результату творчої самореалізації.

Гарним продовженням прояву свободи творчості у студентів-хореографів, що надає можливість реалізувати себе у специфічній формі творчого завдання – імпровізації. В процесі якої формується вміння керувати власними емоційними станами, розвивається та формується творча уява, мислення, здатність до створення ідей, які відрізняються від загальноприйнятих.

Необхідно зазначити, що всім жанрам народно-сценічного танцю властива така ознака як імпровізація.

Сутність імпровізації – в миттєвому створенні танцювального фрагменту саме в момент виконання. Імпровізація часто виступає як спроба безпосередньо, зараз і негайно передати мистецькими засобами власні відчуття і переживання, знайти для них відповідну форму художнього втілення.

Імпровізація – творчість без попередньої підготовки, непередбачуваний розвиток творчого задуму.

Імпровізація, зазначає Б. Рунін, як «першотворчість», як сама безпосередня спроба витягти порядок з безладдя, як чисто інтуїтивне самовизначення в хаосі вражень і емоцій, як вільний політ свавільної фантазії [6, 46]. Всяка творчість, зазначає науковець, являє собою процес безперестанних взаємопереходів задуму та здійснення, переживання і вираження, раціонального та інтуїтивного. Момент імпровізації – це момент стрибка, перерви поступовості у розвитку цього процесу. Імпровізація в мистецтві несе з собою чудове відчуття творчого начала, закладеного в самому світостворенні [6, 57].

Вагоме значення для нашого дослідження має думка Г. Падалки, що імпровізація – це практичний метод мистецького навчання, що застосовується з метою спонукання учня до творчої діяльності, активізації його творчих схильностей, здатності відтворювати не тільки чужий задум, а й виявити спроможність до власних творчих знахідок.

Педагогічне значення імпровізації, зазначає професор, ґрунтується на необхідності сфокусувати в необхідний момент творчі сили, максимально

активізувати уяву і фантазію. Імпровізація носить характер такого пізнання і творення художніх явищ, де експромт і неочікуваність художнього результату виявляються основними способами [5, 192].

Під хореографічною імпровізацією розуміємо творчий акт, в процесі якого відбувається вільне володіння та комбінування танцювальними елементами, керуючись мелодійністю та ритмічністю музичного супроводу на основі виражальних засобів, у поєднанні з образним та емоційним забарвленням без попередньої підготовки.

Для імпровізації можливо використовувати різні напрямки хореографічного мистецтва, але вважаємо, що народно-сценічний танець володіє достатньо широким спектром можливостей для реалізації імпровізаційного руху.

Але, слід пам'ятати, зауважує професор Б. Колногузенко, якою б складною та цікавою вона не була, здійснюватися вона обов'язково повинна в межах образу, що створюється. З одного боку – творча воля особистості з урахуванням своїх можливостей і свого осмислення природи вільно імпровізувати, творити і створювати, але – з іншого боку – у рамках образного завдання, яке однаково має значення та є обов'язковим для всіх.

На думку Б. Колногузенка, імпровізація – це здібність фантазувати, створювати, здібність розробки простого руху за законами логіки та біомеханіки, з урахуванням метро-ритмічного та інтонаційного руху мелодії, під яку йде виконання, до завершеності за змістом хореографічного речення або хореографічної думки [1, 20].

Імпровізація на уроці народно-сценічного танцю, як діяння творче, дає можливість студенту-хореографу, займаючись улюбленою справою розкритися по новому, поринути у світ невичерпної фантазії та свободи.

Імпровізаційність народного танцю не викликає сумнівів. Наприклад, в російській народній плясці імпровізація допомагає щоразу по-новому виражати зміст танцю, вибудовує живі відносини між партнерами, між виконавцями та публікою. Пляска не має строго встановленого малюнка, вона вся побудована на імпровізації виконавців, і кожна пара вносить в танець свої рухи, свою манеру.

Але при цьому обов'язковою умовою виконання є наявність єдиного образу: гри, чистоти відносин і запалу.

Характерною є імпровізація для дуже відомого стилю іспанського танцю – фламенко. Справжнє фламенко – це чуттєва імпровізація, незвичайний творчий прояв мистецтва танцю. Імпровізація у фламенко виступає як співвідношення та взаємодія свободи і необхідності, які проявляють себе через можливість відтворювати, слідуючи суворим традиціям іспанського народу.

Імпровізація як невід'ємний елемент, присутня і в українському народному танці. Зустріч весни, ігрові забави та козацькі розваги – все це і багато іншого передають танцівники в процесі виконання українського танка, де важливим моментом стає імпровізація. Повільні та стримані хороводи, а також запальні та нестримні українські танці, наповнені елементами імпровізації, наділяють знаннями, життєвим досвідом, патріотичним духом із славного українського минулого.

Передумови розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії формуються в різних формах імпровізації, головним ворогом якої є стереотипне мислення, низька самооцінка та страх перед невдачею чи помилкою. Причина полягає у бар'єрах, м'язових і психологічних, які сковують реальні можливості людини. В такому випадку виникає зайва м'язова напруга тіла в рухах, оскільки нервова система гальмує їх свободу.

Імпровізація – це можливість набуття як психологічної, так і творчої свободи. У свою чергу, творча свобода, пов'язана і з атмосферою заняття, особливостями взаємовідносин у групі студентів, і з педагогічними принципами, яким слідує викладач, а також зі структурою самого уроку і його цілей, адже відчуття повної свободи виникає у поєднанні свободи тіла і психічного стану студента.

Тож, перед педагогом постає важливе завдання, яке ґрунтується на вмінні переконати студента, що саме у сьогоднішній невдачі народжується зустріч з невідомим. Дати зрозуміти, що помилка або невдача вчить, за яку його не

карають. Така позиція значно сприятиме творчому використанню студентом попередніх невдач у подальшій роботі.

Ми схилиємося до думки Г. Максименка, який цитуючи Г. Козинцева, вважає, що саме методом «спроб та помилок», творчістю «навпомацки», відходом від правил і зіткненням із невіршеною проблемою супроводжується імпровізація і збагачується митець новими досягненнями [2, 114]. Адже в результаті імпровізації народжується власний витвір мистецтва, виконаний в атмосфері творчої свободи, яка відкриває перед майбутнім педагогом-хореографом нові горизонти на шляху формування та примноження його творчого потенціалу.

Висновки. Отже, узагальнюючи вище сказане, варто зробити висновок, що систематичне виконання різноманітних творчих завдань на заняттях народно-сценічного танцю сприяє успішній активізації творчих проявів студентів. В ході нашого дослідження, вважаємо за доцільне, використання творчих завдань колективного, парного чи індивідуального характеру з метою планомірного та ефективного формування творчого потенціалу майбутнього учителя хореографії засобами народно-сценічного танцю.

Подальшого дослідження потребує активне використання елементів проблемного навчання в синтезі із творчими завданнями, що на нашу думку, удосконалить процес формування творчого потенціалу майбутнього педагога-хореографа.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колногузенко Б.М. Мистецтво балетмейстера: Навч.-метод. матеріали з курсу / Уклад. Б.М. Колногузенко. – Х. : ХДАК, 2007. – 86 с.
2. Максименко Г. Філософія імпровізації у виконавчому мистецтві / Художня культура. Актуальні проблеми: збірник наукових праць / Григорій Максименко. – К. : ІПСМ НАМ України. – 2009. – Вип. 6. – 674с.
3. Панина Т.С. Современные способы активизации обучения: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Т.С. Панина Л.Н. Вавилова; под ред.

- Т.С. Паниной. – 4-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 176 с.
4. Падалка Г.М. Музична педагогіка: Курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти / За ред. В.Г. Бутенка. – Херсон: ХДП, 1995. – 104 с.
 5. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва / Г.М. Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 247 с.
 6. Рунин Б.М. О психологии импровизации / Б.М. Рунин // Психология художественного творчества. – Ленинград: «Наука», 1980. – С. 45-57.
 7. Шкориненко В.О. Народні витоки російського танцю та його регіональні особливості: методична розробка по дисципліні «Теорія та методика викладання народно-сценічного танцю» / В.О. Шкориненко. – Київ, 1999. – 81 с.